

PREMI RAFAEL CORNELLÀ DE RETRAT LITERARI PREMIS RECUILL 2005

Miquel Àngel Riera: els signes inscrits

VICENÇ LLORCA

Stanley Kubrick sorprenia l'any 1968 amb una de les imatges més belles de la història del cinema: la d'un hominid llançant cap al cel un os que ha utilitzat com a arma i que es transforma, mentre s'enlaira, en una nau espacial girant en el buit còsmic al voltant de la Terra. 2001: una Odissea de l'espai

basada en l'obra d'Arthur C. Clarke— esdevé així el símbol d'una constant en l'ésser humà: el desenvolupament de la tecnologia com a mitjà de supervivència. Hi ha, però, una altra imatge potser no tan coneguda, però que acaba configurant una altra raó de ser del gènere humà: la de la inscripció. Rotlles, pedres, parets... són testimonis privilegiats de l'evolució d'aquest mateix hominid gràcies a la seva capacitat de generar comunicació a través del llenguatge. La inscripció esdevé així el símbol del domini de l'home damunt la seva realitat física, psíquica i sentimental a través de la creativitat de l'expressió. Es tracta dels animals pintats a les coves d'Altamira, anomenades la Capella Sixtina de la Prehistòria; o els caràcters cuneïformes de les escriptures de les primeres civilitzacions, que tant recorden les formes dels circuits informàtics actuals. La inscripció ha estat l'origen de la permanència del llenguatge i, d'aquí, que tingui una força fundadora i, sovint, restauradora. Recordem, per exemple, que el codi moral que més ha influït sobre els valors d'Occident, els Deu Manaments, és en realitat una inscripció mítica de Moïses sobre dues taules.

SIGNES SOBRE LA MATÈRIA

Els artistes i els escriptors de tots els temps sovint han tornat a la màgia que comporta significar amb signes sobre la matèria. Octavio Paz, en el llibre *Homages en su siglo*, escriu a propòsit dels guaixos de Miró anomenats *Constel·lacions* que l'art contemporani ha estat un "desaprendizaje" per arribar a la frescor de l'origen: "Miró pintó com un niño de cinco mil años de edad". I en aquest viatge de l'adult cap al nen que forem, les *Constel·lacions* de Miró esdevenen per a Paz l'essència mateixa de l'art contemporani. En un dels fragments més brillants del seu assaig, afirma: "La misión del arte —al menos del moderno— no es reflejar mecánicamente a la historia, ni convertirse en vocero de esta o aquella ideología sino oponer a los sistemas, sus funcionamiento y sus verdugos, el irrefutable sí de la vida".

A la banda est de l'illa de Mallorca, a Manacor, un escriptor, Miquel Àngel Riera (Manacor, 1930 - Palma, 1996)

anava a crear entre la dècada dels 60 i la dels 90 una obra en què ressonaria tant el retorn a l'origen pur de Miró, com el sí de la vida d'Octavio Paz. Quan el 1965 s'estrenava amb *Poemes a Nai*, sorgia també la veu d'un poeta original que, aviat, anava a concebre la seva lírica com un camp de treball del nucli psicològic i sentimental de les

obra humanista, pregonament compromesa amb la recerca d'un punt inicial des del qual recomençar la vida i la història. Una mena de quilòmetre zero des del qual refundar l'existència.

Ara bé, per dur a terme aquest ambiciós objectiu, Riera situa com a epicentre temàtic l'assumpció de la sensibilitat i

simbòlic, en què apareixen nombrosos elements que actuen com a font de sentit. Alguns dels principals recursos giren al voltant de l'apreciació de la paraula com a portadora d'un estat de revelació de la gràcia que fa avançar la humanitat dins la categoria de la dignitat com a espècie. Per a Miquel Àngel Riera, la litera-

manera que el pas del temps ha tornat inintel·ligible la inscripció. D'aquesta manera, Na Biela creu que es tracta d'una al·lusió a una visita que, esdevia, havia fet el Papa a la Vinça Nova, cosa que li atorga a aquell espai una distinció especial. Aquesta anècdota esdevé símbol quan, més tard, decideix refundar la seva vida

EL POETA I NARRADOR MIQUEL ÀNGEL RIERA (MANACOR, 1930 - PALMA, 1996)

seves novel·les posteriors. Per això, resulta difícil destriar el poeta del novel·lista i del narrador. La dimensió psicològica dels seus llibres de poesia és la torna de la poetització de l'expressió novel·listica. No crec que puguem entendre una característica sense l'altra, fins al punt que podem entrecreuar les edicions dels poemes i les novel·les. Hi trobarem sempre una pregona correspondència.

D'aquesta manera, si els poemes *Poemes a Nai* (1965), *La bella de l'home* (1979) i *Llibre de benaventurades* (1980) ens condueixen al sí de què parla Paz, les seves quatre primeres novel·les —*Andreu Milla* (1973), *Mortir quan cal* (1974), *L'endemà de mai* (1978) i *Panorama amb dona* (1983)— conformen una verdadera tetralogia que reconeix el seu tema central en el plantejament del conflicte de la convivència i de l'afirmació de la

vida després de recórrer l'irrevocable particular de la Guerra Civil a Mallorca i, més concretament, a Manacor. Aquest compromís amb la condició humana des d'uns personatges mallorquins, fa que considerem l'obra de Riera com una

de la sensuïtat com a valors definitoris de l'ésser humà.

Diriem que la plena consciència d'això s'esdevé en el poemari *La bella de l'home*, en el qual afirma: "La bellesa de l'home és que crea bellesa", i es desenvolupa en la novel·la *Panorama amb dona*. A partir d'aquí, es fon en una sola mirada l'humanisme i la recerca que donarà dues de les millors novel·les de la literatura catalana del segle XX: *Els déus inaccessibles* (1987) i *Mia Flaubert* (1990). Si en la primera l'autor relata la transformació que la bellesa opera sobre l'ésser humà tot descobrint-li un nou codi voluptuós de conducta, la segona ens parla de la lluita contra la successió temporal i l'aliança que l'ésser humà ha fet amb l'art per intentar aturar-la. Si més no, des de l'espai de l'ideal.

UN ESTIL LITERARI BELL

I això treballant un estil també bell, caracteritzat per una frase llarga, de lèxic acurat i amament als detalls més inaudits. Uns detalls que es posen en funció de tot un sistema

tura esdevé una possibilitat d'endrecament del caos de la realitat i de la història, així com també un mitjà de coneixement adreçat aaprofundir en l'ànima humana per millorar-la. Això es fa evident, per exemple, en la tendència que tenen els protagonistes a expressar misatges essencials en inscripcions sobre pedra, parets o petits suports de paper. A *Andreu Milla*, el protagonista deixa una carta després d'haver pres consciència d'una frase que vertebrarà, de fet, tota l'obra posterior: "Sé que una paraula humana em podria salvar". Així, en la novel·la següent, el seu cosí resumeix el sentit del suïcidi també en una frase que no tan sols explica el títol de l'obra, *Mortir quan cal*, sinó que marca el decurs de la tetralogia: "Vaig fer allò que em calia fer". Na Biela, a *Panorama amb dona*, observa unes lletres gravades en la porta d'entrada a casa seva, la Vinça Nova. Amb subtil ironia, el narrador aclareix que es tracta de l'any de construcció de la casa, 1902, però inscrit en números romans i de manera abarroçada, de

en aquell indret del qual se sent orgullosa, en contrast amb la maldat que ha trobat al poble.

Aquest tret s'accentua en la segona etapa de la seva novel·listica. A *Els déus inaccessibles* el narrador ha d'interpretar "acuradament un text alie" escrit per un capellà sobre un quadern de comptabilitat trenta anys abans, en el qual ens explica, entre d'altres coses, que torna al poble amb motiu d'un homenatge. Li dediquen una inscripció, amb falta d'ortografia inllosa, com a "Poeta i llatinista, traductor de Domici Mars". L'autor assevera que "el que prevaldrà és allò que fredament assegurui la làpida i no la realitat". Ara bé, on la paraula troba tota la seva força de sentit en el mateix traç de l'escriptura és a *Mia Flaubert*. En aquesta novel·la tot resulta paraula. Ja en el títol trobem el nom de l'escriptor francès referit a l'illa en què es reclou el protagonista, un professor de literatura horroritzat per la mort que ha provocat la desaparició sobtada de tots els seus éssers